

ВИХОВАННЯ СУЧАСНОГО ПРИРОДООХОРОННОГО СВІТОГЛЯДУ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Дяченко-Богун М.М. (м. Полтава, Україна)

Сучасні актуальні проблеми взаємостосунків суспільства і природи висувають невідкладні завдання і одне з них – виховання молодого покоління, здатного гармонійно співіснувати з природою, раціонально використовувати і відтворювати її багатства, психологічно готового оберігати природу. Суспільство висуває потребу у компетентній особистості, яка на основі самостійного критичного мислення і відповідальності буде готовою і здатною не лише визначати природоохоронні проблеми, знаходити раціональні шляхи вирішення їх, а й попереджати виникнення останніх.

Отже природоохоронне виховання молодого покоління сьогодні, як ніколи, є надзвичайно актуальним. Якщо з часів епохи Відродження людина вважалась підкорювачем або й центром світу, то нині науковці визначають істинне призначення людини – бути органічною часткою природи, жити і діяти за її законами, без необґрунтованих спроб змінити чи ігнорувати їх. Перетворення навколишнього середовища має здійснюватись не стихійно, а з урахуванням об'єктивних законів природи, прогнозуванням побічних впливів. Таке може забезпечити тільки людина, вихована у повазі до життя, яка усвідомила універсальну цінність природи, необхідність раціонального використання її ресурсів і готова брати активну участь у розв'язанні природоохоронних проблем. Роль навчальних закладів у підготовці такої людини незаперечна. Тому завданням сучасної школи є виховати в кожного учня свідоме ставлення до природи, почуття відповідальності за довкілля як загальнолюдську цінність.

Розвиток і формування в учнів природоохоронної компетентності забезпечується відповідним оновленням усіх складових навчально-виховного процесу школи. Ідея розвитку природоохоронної компетентності учнів є однією із ключових ідей модернізації виховання і освіти, необхідність якої історично передбачена у вигляді корінних змін світогляду, традицій, стилю мислення, мотивів поведінки людей, які становлять сучасний соціум [1, С.42]. Вона пов'язана з готовністю і здатністю молоді нести особисту відповідальність як за власне благополуччя, так і за суспільне. Природоохоронна компетентність це:

- здатність особистості приймати рішення і діяти так, щоб якомога менше завдавати шкоди довкіллю;
- прояв природоохоронної культури особистості у довкіллі, де вона здійснює власну діяльність і може реально впливати на її стан;
- характеристика, що дозволяє сучасній особистості відповідально вирішувати життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку;
- здатність особистості до такої діяльності у побуті й природному середовищі, коли здобуті екологічні знання, навички, досвід, цінності актуалізуються в уміння приймати рішення і виконувати адекватні дії, усвідомлюючи їхні наслідки для довкілля;
- показник сформованості природоохоронної культури особистості [1, С.48].

Визначаючи роль і місце школи у формуванні ціннісного ставлення особистості до природи, необхідно зробити акцент:

- на основі сучасних тенденцій розвитку природоохоронної освіти як складової освіти сталого розвитку її зміст включає в себе екологічний, економічний та соціальний блок;
- чинником формування природоохоронної компетентності учнів виступає як навчальний, так і виховний процес.

Кінцевою метою природоохоронного виховання є формування особистості з високим рівнем екологічної культури, стрижнем якої є система суспільно

важливих цінностей. І. Суравегіна визначає природоохоронну культуру як складну рису особистості, що включає розуміння людиною цінностей правильного поведіння в природному середовищі, усвідомлення природи як національного суспільного надбання, здатність діяти в природі відповідно до її законів [3, С.33].

Відповідно до Концепції екологічної освіти України формування природоохоронної культури особистості включає:

- виховання розуміння сучасних екологічних проблем держави і світу, усвідомлення їх важливості, актуальності і універсальності;
- відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям, виховання любові до рідної землі;
- формування розуміння необхідності узгодження стратегії природи і стратегії людини на основі ідеї універсальності природних зв'язків. подолання споживацького ставлення до природи;
- розвиток особистої відповідальності за стан довкілля на місцевому, регіональному, національному і глобальному рівнях, вміння прогнозувати особисту діяльність і діяльність інших людей та колективів;
- розвиток умінь приймати відповідальні рішення щодо проблем навколишнього середовища, оволодіння нормами екологічно грамотної поведінки, виховання глибокої поваги до власного здоров'я та вироблення навичок його збереження [2, С.12].

Обґрунтовуючи проблеми формування природоохоронної свідомості та напрями подолання негативних тенденцій впливу на довкілля – людини, вчені доводять, що для відвернення екологічної катастрофи необхідно змінити ціннісний стереотип суспільної свідомості. Її формування передбачає перебудову поглядів і уявлень людини, коли засвоєнні знання і природоохоронні норми стають її власним переконаннями, внутрішніми регуляторами поведінки тощо. Головним показником сформованості природоохоронної свідомості є готовність особистості до конкретних конструктивних дій щодо охорони й розвитку природного середовища. Але, щоб цього досягти, необхідно вдосконалити систему природоохоронної освіти і виховання в школі.

Загальноосвітньому навчальному закладу відводиться провідна і найважливіша роль у вихованні природоохоронної культури учнівської молоді. Учні старших класів повинні усвідомлювати взаємозалежність екології та економіки, володіти знанням груп професій за впливом на довкілля, добре орієнтуватись в екологічних проблемах України, бути обізнаними в екологічному законодавстві. Реалізація природоохоронних завдань у позаурочний час здійснюється через такі форми виховання:

- бесіди, конференції, «круглі столи», інформаційно-пізнавальні години;
- пізнавальні екскурсії, походи, пошукові експедиції;
- конкурси малюнків, виробів, творів на екологічну тематику;
- екологічні акції [3, С.210].

Результати діагностики сформованості природоохоронної культури учасних школярів свідчать, що шкільна система навчально-виховної роботи з екології спрямована переважно на набуття учнями певних екологічних знань. Екологічні проблеми просто констатуються, а природоохоронна діяльність має часто ситуативний або випадковий характер. Внаслідок цього виникає небезпека формування у школярів пасивної природоохоронної позиції. Щоб цього не трапилось, вчителям слід пам'ятати, що особистісна природоохоронна позиція учнів виробляється лише в процесі активної природоохоронної діяльності. Саме в процесі безпосереднього залучення учнів до практичної природоохоронної діяльності відбувається найефективніше засвоєння екологічних норм і вимог, усвідомлення наслідків будь-яких заходів наукового, виробничого та соціального змісту, пов'язаних із впливом на довкілля. Залучення учнів до виконання

таких конкретних природоохоронних заходів, як здійснення моніторингу до-вкілля, екологічні конкурси, вікторини, ігри, виконання творчих завдань еколо-гічного спрямування тощо дозволяють учителям найкраще виявити пізнавальні екологічні інтереси школярів. Тим самим закладаються основи для виховання особистості з високим рівнем екологічної обізнаності, культури формування нового типу природоохоронного мислення та поведінки в навколишньому сере-довищі [1, С.300].

Таким чином, природоохоронна освіта і виховання спрямовані на забез-печення потреб особистості у творчій самореалізації, формування особистості з високим рівнем загальнолюдської культури, підготовку до активної професійної та громадської діяльності. Але школі, слід надалі ще активніше працювати над вдосконаленням шкільної системи природоохоронної освіти та виховання, щоб вона стала міцною базою для виховання природоохоронної культури молодого покоління нашої держави, формування здорового способу життя, навичок при-родоохоронної поведінки в природі та активної життєвої позиції.

Література

1. Білявський Г.О. Основи екології [навч. посіб.] / Г.О. Білявський – К.: Либідь, 2006.- 408 с.
2. Концепція екологічної освіти України / Інформаційний збірник МОН України. – 2002. – № 7. – С. 3 – 38
3. Суравегіна И.Т. Экология и мир: Методическое пособие для учителя / И.Т. Суравегіна, В.М. Сенкевич. – М.: Школа-Пресс, 2004. – 452 с.

РОЛЬ ЗАДАЧ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗМІСТУ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Єжевська О.С., Бубенщикова Г.Т. (м. Хмельницький, Україна)

Екологія нині є тією точкою, в якій перетинаються інтереси вчених різ-них природничих наук: біологів, фізиків, хіміків, математиків, географів тощо. Тому вона вбирає в себе концепції та методики, притаманні різним дисциплі-нам.

Оскільки екологічні проблеми мають у своїй основі переважно хімічну природу і у розв'язанні багатьох із них використовуються хімічні засоби і мето-ди, знання в галузі хімії виконують особливу роль:

- вивчаючи склад, будову і властивості речовин, хімія може дати від-повідь, як себе поводить та чи інша речовина в атмосфері, ґрунті, водному середовищі, які впливи виявляє вона і продукти її перетво-рень на біологічні системи;
- розкриваючи механізми біогеохімічних процесів в природному круго-вороті елементів, хімія сприяє вирішенню задач найприроднішого і «безболісного» входження промислового виробництва в природні цикли, робить його частиною будь-якої екосистеми;
- використовуючи різноманітні методики хіміко-аналітичного контролю стану об'єктів довкілля або якості готової продукції ряду галузей промисловості (хімічної, нафтохімічної, мікробіологічної, фармацев-тичної), хімія дозволяє одержувати інформацію, необхідну для на-ступного прийняття рішень стосовно запобігання потрапляння шкід-ливих речовин в підконтрольні об'єкти, очистці цих об'єктів, спосо-бах їх захисту тощо.

Величезний вплив людини на природу і також масштабні наслідки її дія-льності стали основою для створення вчення про ноосферу, яке було сформу-льоване в працях одного із його засновників – В.І. Вернадського. При вивченні